

Omgang met schuld tijdens Eenduis-programme

1. colmoecumie België!

zelfmoord na lang ziekte
nimmert probeer de schuld

2. Met mechatronica samenwerkzaam van schuld plekken
geen pijn punt / Eenduis keuze

2. Verlezenheid

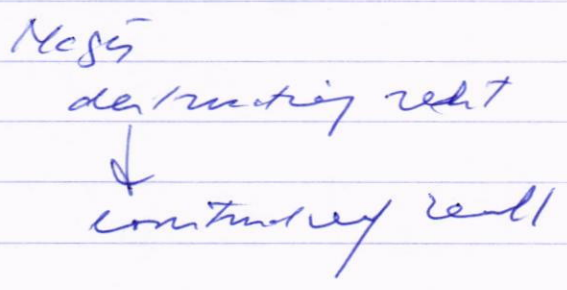
- * Tijd lang met properlou
- * meer aandacht
- * laten omdenken
- * je probeer je stem van m'n zijde
in hij's hoofd welke
- * overleven eikel één en stal

4. Thema ALV Kege

5. Artikel: Belemmering in schuldbelangen
Casus
Rechtelijke mening

6. Belemmering

7. Casus

Het thema bij de ALV is de vraag hoe wij omgaan met schuldvragen en schuldgevoelens van onze bewoners.

Herkennen we die vragen als ze er zijn? En wat doen we ermee? Zijn er ook schuldgevoelens latent aanwezig die we niet herkennen? Kan iemand eigenlijk wel verder als hij niet iets doet met wat hij heeft gedaan, met de dingen die hij/zij in het leven ook ten opzichte van anderen heeft aangericht?

Tijdens mijn werk in de gevangenis alweer meer dan 10 jaar geleden, ging het niet vaak over schuld en schuldgevoelens in gesprekken. Al zou je dat misschien wel verwachten in de bajes.

In een artikel heb ik beschreven welke belemmeringen er zijn om tot reële schuldbeleving te komen.

Er zijn allerlei afweermechanismen.

In het stuk dat ik jullie nu toestuur, laat ik in een ingrijpende casus zien hoe schuldontkenning blokkeert en hoe het onder ogen zien van schuld bevrijdend werkt.

In het gesprek op de ALV zou ik graag de vraag bespreken of wij meer expliciet in de begeleiding bezig moeten zijn met immateriële schuldvragen. Kan dat? Wat is onze ervaring hiermee? Welke belemmeringen zijn er om het te doen? Laten we bewoners in de steek als we het niet doen? Hoe zouden we het moeten doen? Wat is je antwoord op immateriële schuldvragen? Vanuit welke levens- of geloofsovertuiging ga je erop in?

Kortom, een oriënterende discussie.

Irene Swankhuisen

Van: "Jan Eerbeek en Irene Swankhuisen" <eerbeekswankhuisen@planet.nl>
Aan: "Marcia Franken" <M.Franken@stichtingexodus.nl>
Verzonden: maandag 10 maart 2008 9:55
Bijlage: Casus ALV.doc; ALV.doc
Onderwerp: casus ALV

Beste Marcia,

Bijgaand de casus voor de ALV (2 documenten).
Hartelijke groeten,

Jan

10-3-2008

Casus ALV

Jim was veroordeeld voor moord op zijn vriendin. Een jonge man. Hij was een van mijn vaste kerkgangers in het Huis van Bewaring. Hij ontkende altijd bij hoog en bij laag dat hij het gedaan had. Uiterlijk enorm open, maar innerlijk schermde hij alles af. Na zijn veroordeling ging hij in hoger beroep. In hoger beroep werd hij veroordeeld tot een nog hogere straf dan hij al had. Hij bleef ontkennen.

Na zijn veroordeling werd hij overgeplaatst. Ik hoorde zo nu en dan nog wel over hem. Zijn gedrag was zeer problematisch. Hij bracht zichzelf regelmatig verwondingen toe.

Jaren later was ik voor een bezoek in de Van Mesdagkliniek in Groningen. In deze kliniek van justitie worden mensen die ter beschikking van de regering zijn gesteld psychiatrisch begeleid. Hij bleek daar ook verpleegd te worden en hij had gevraagd of ik ook nog even bij hem langs wilde komen. Toen ik op zijn kamer kwam en we elkaar begroetten, zag ik een totaal andere man. Hij had een heel andere uitstraling gekregen. Een rustige blik in zijn ogen. Zijn kamer was sfeervol ingericht.

'Je ziet er goed uit', zei ik. 'Ja', zei hij, 'dat komt omdat ik heb bekend. Ik heb hier verteld dat ik het zelf heb gedaan. Ik wilde ook naar het graf van Jane. Ik heb dat toen met de dominee hier besproken. Hij wilde wel met me meegaan. We hebben het samen helemaal voorbereid. We gingen met een auto van Justitie. Alles was beveiligd. Ik had een stok in mijn broek om niet weg te kunnen lopen, maar dat kon me niet schelen. De dominee hield een soort dienst. Hij vroeg om Gods hulp. Hij heeft gebeden. En toen heb ik bij God tot haar gezegd hoe kapot ik ervan ben dat ik haar dit heb aangedaan. En dat het me nooit meer zou loslaten. Dat ik haar en mijn leven had verwoest. Dat ik geen recht op leven meer had. Ik heb haar bij God gevraagd of ik verder mocht leven. Ik heb toen vreselijk gehuild en toen we weggingen heeft de dominee mij de zegen gegeven.'

Verwerking van wat hij gedaan had kon bij hem pas beginnen toen de ontkenning en de afweer doorbroken werden. En vernieuwing van zijn leven begon daar waar hij ging voelen dat hij alleen verder kon als het leven hem opnieuw geschonken werd.

ONTVANGEN 17 FEB. 2008

opgenomen in de Opleen Post
Maart 14, 2008

7

De weg van de verzoening....

(gevangenen en vergeving)

De gevangenis is een plaats waar je heel scherp leert zien hoe uitgestrekt het gebied is dat verbonden is met ons woordje 'vergeven'. En je moet je als pastor al die kanten die eraan zitten ook goed bewust zijn om niet in een goedkope 'vergevingspraktijk' te vervallen.

In dit artikel wil ik proberen om vragen van schuld en vergeving - waar het gaat om mensen die met justitie in aanraking zijn gekomen - in de juiste verhouding te zetten. En wat meer is: in zodanige verhoudingen te zetten dat schuldbeleving en vergeving niet op zichzelf blijven bestaan, maar nieuwe ruimte scheppen in het leven van mensen. Bij daders en slachtoffers van misdrijven.

Schuldbeleving en detentie

Met dat wat gebeurt in het schenken van vergeving door de één is onlosmakelijk de beleving van de schuld door de ander verbonden. Veel mensen denken dat gevangenen heel intensief met die schuldvraag bezig zijn. Er bestaat een beeld van een gevangenis waarin mensen verteerd worden door wroeging. Dat beeld is echter niet juist. Want het is juist vrij moeilijk om de schuldvraag in de gevangenis voluit aan de orde te krijgen. Er zijn namelijk nogal wat belemmeringen in de schuldbeleving onder gevangenen. Bij het toewerken naar de 'bevrijdende vergeving' is het van belang deze belemmeringen te kennen. En er in het pastoraal contact rekening mee te houden. Want zonder een oprechte, innerlijk gevoelde en reële schuldbeleving kan er nooit sprake zijn van functionerende 'nieuwe toekomst openende' vergeving. Onlangs heb ik in een artikel in 'In de Waagschaal' een vijftal van deze belemmeringen beschreven. Ik noem ze ook hier in het kort.

Belemmeringen in schuldbeleving

Een eerste belemmering is gelegen in de situatie van de detentie. Om schuld onder ogen te kunnen zien, om bij jezelf toe te laten dat je (ernstig) gefaald hebt, is een veilige en persoonlijke omgeving nodig. Een gevangenis daarentegen is een onveilige en onpersoonlijke omgeving. Het is onderling een sterke mannencultuur. Een harde wereld. Je laat er niet je kwetsbare kanten zien. Dat kan tegen je worden gebruikt.

En dan is er verder het zogenaamde mortificatieproces (Goffman). Dit mortificatieproces treedt op in totaalinstituties. Dat zijn woonsituaties waar alles in het teken staat van het vervullen van de doelen van de organisatie. Individuele belangen komen er op de tweede plaats. Het mortificatieproces houdt in dat het persoon-zijn van de mensen die er verblijven wordt aangepast. Hun identiteit komt onder spanning te staan.

Een voorbeeld daarvan is, dat je de rollen die je normaal speelt niet meer kunt spelen (vader, echtgenoot, enz.). Als tweede belemmering noem ik het feit dat criminaliteit meestal niet op zichzelf bestaat. Het is vaak verbonden met een hopeloze geschiedenis van mensen die kansarm zijn opgegroeid op emotioneel, sociaal en maatschappelijk gebied. Ze hebben ook zelf de klappen van het leven ervaren.

In de derde plaats kan een belemmering in de schuldbeleving liggen in de persoon zelf. W.J. Berger noemt een aantal kenmerken van mensen in de gevangenis: gebrek aan zelf-

offer, op te lossen. In plaats dat door de overheid op deze verstoorde relatie wordt ingegaan, moet een gedetineerde een straf uitzitten ten overstaan van een in zekere zin anoniem geheel. Voor Bianchi is een toetsingscriterium voor rechtregels het oud-testamentische begrip 'tsedakah'. Tsedakah heeft o.a. als functie het voortbrengen van bevrijding (dader en slachtoffer moeten worden bevrijd van hun conflicten). Hij wil er naar toe dat het vinden van recht een proces van sociale interactie wordt, waar dader en slachtoffer beiden bij betrokken zijn. In het tweede deel van zijn boek wijdt hij een uitvoerig gedeelte aan geschilbeslechting tussen bij een delict betrokken partijen. Daarbij zijn ook schadevergoedingsregelingen aan de orde.

Het Oude Testament

Bianchi beroept zich bij zijn pleidooi voor een in het teken van de verzoening staande rechtstoepassing op het Oude Testament. En inderdaad kan gezegd worden dat de rechtstoepassing daar als inzet heeft dat recht geschiedt in de relatie tussen dader en slachtoffer. Het is opmerkelijk dat een gevangenisstraf op grond van een rechterlijke uitspraak pas verschijnt na de ballingschap (Ezra 7,26). Verder moeten in het verband van de rechtspleging de zogenaamde vrijsteden worden genoemd, waarheen iemand die een delict gepleegd heeft kan vluchten.

De betekenis en de beperking van Bianchi

Zonder twijfel is het werk van Bianchi van grote betekenis om de rechtstoepassing in het juiste perspectief te blijven zien. Het gaat niet om straffen als doel op zichzelf, maar het moet uiteindelijk gaan om herstelde verhoudingen. Straf in welke vorm dan ook kan alleen iets ultrichten als deze gericht is op een herstelde gemeenschap. Er zit ook een beperking in de weg van Bianchi. Er zijn tegenwoordig nogal wat delicten, waarbij geen direct aanwijsbare, maar veel anonieme slachtoffers bestaan. Het gaat hierbij vooral om delicten die zodanige wonden geslagen hebben in de psyche van het slachtoffer (bijvoorbeeld bij zedendelicten of delicten

met kinderen) dat een relatie tussen dader en slachtoffer voor eens en altijd uitgesloten moet worden geacht.

Tekenen van verzoening

Het lijkt mij van belang om bij de straf ten uitvoerlegging ook meer verzoeningsgericht te werken. Waar het kan tussen dader en slachtoffer. Of anders ook in projecten die een weg van verzoening zichtbaar maken. Veel gevangenen hebben daar ook behoefte aan. Er wordt nogal eens gezegd dat men bijvoorbeeld na de detentie sociaal werk wil gaan doen. Er zouden tijdens de detentie allerlei vormen van verzoenend werk ontwikkeld kunnen worden. Ik denk aan een simpele ervaring die ik zelf eens had. Ik werd opgebeld door een diaken uit Scheveningen. Deze dame vroeg me of het mogelijk was dat gevangenen van Scheveningen ook zouden-meehelpen bij het maken van kerststukjes voor chronisch zieken. Ik zei dat het dat nu precies was waar het ook om ging bij aandacht voor gevangen medemens. Er is toen een groep gemeenteleden naar de gevangenis gekomen om samen met de bewoners deze kerststukjes te maken en van een groot te voorzien. Dit gebaar maakte grote indruk bij de zieken. Zij hebben met hun begeleiders een middag besteed om een wedergroet aan de gevangenen te maken.

Zo zouden er het jaar door allerlei projecten ontwikkeld kunnen worden (bijvoorbeeld het repareren van speelgoed) die er een teken van zijn dat wij mensen op weg mogen zijn in een beweging die van God uit in deze wereld gaande is, en die zich er op richt dat heel gemaakt gaat worden wat gebroken is.

Drs. J.D.W. Eerbeek,
gevangenispredikant Scheveningen.

1. J.D.W. Eerbeek, *In de Waagschaal*, 16 september 1989, jaargang 18 no. 11.

2. Berger, W.J., *Justitiepastoraat: een vergrootglas voor het algemeen pastoraat, omgewerkte tekst van een voordracht gehouden voor pastores, verbonden aan Inrichtingen van justitie, maandag 11 mei 1970 te Nuland.*